

بررسی نحوهٔ تکوین و تحول فرقهٔ ملامتیه

شفیع احمدی آذر سنگان^۱. محمدا میر عبیدی نیا^۲

۱- نویسندهٔ مسئول، فارغ‌التحصیل مقطع فوق لیسانس، دانشکدهٔ ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ارومیه

۲- دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه ارومیه

چکیده

ملامتیه گروهی از تصوّف بودند که در خراسان به خصوص نیشابور شکل گرفت. از اولین مؤسسان این گروه حمدون قصار و ابوحفص نیشابوری بودند که نقش مهمی در شکل‌گیری و گسترش گروه ملامتیان داشتند. پس از به وجود آمدن ملامتیه، در بسیاری از ممالک اسلامی پیروان زیادی به این مشرب گرویدند. به طوری که انعکاس آن را در بسیاری از متون ادبی و عرفانی می‌توان دید. دلیل اینکه آنان را ملامتی می‌نامیدند این بود که پیوسته خود را در معرض ملامت و سرزنش خلق قرار می‌دادند. این مورد ملامت قرار دادن خود سبب می‌شد گرفتار خودبینی و عجب نشوند و به این صورت در باطن، نهایت اخلاص خود را نسبت به بندگی خداوند داشته باشند. چنانکه می‌گفتند ظاهر را در ملامت دار و باطن را در سلامت. این خود دلیلی بود برای مبارزه علیه صوفیان ظاهری که گرفتار جاه و مقام دنیوی بودند و از ظاهر شریعت، قدمی فراتر ننهاده بودند. ملامتیان در سیر تحول خود دچار دگرگونی‌های فراوان شدند، که گاهی توسط پیروان ظاهری آن به سمت اباحه‌گری می‌رفت. یکی از این تحولاتی که در ملامتیان ایجاد شد، به وجود آمدن قلندریه بود، که شکل متفاوتی با ملامتیه پیدا کرد و رسم‌های جدیدی را پدید آوردند، همچنین تبدیل به یک جریان گسترده شد. یک فرقهٔ دیگر که با ملامتیان ارتباط داشت، فتیان بودند. اگرچه از یک ریشه نبودند اما برخی از آداب شبیه به هم را داشتند.

واژگان کلیدی: ملامت، ملامتیه، قلندر، فتوت